

Paul Frentrop: Het echte gevaar voor de democratie is uw betaalpas

Door [Paul Frentrop](#) - 5 november 2024
Geplaatst in [Banken](#) - [DNB](#)

Op 24 november 1988 vond in Nederland de eerste elektronische betaling in een supermarkt plaats. Onder grote mediabelangstelling rekende CDA-minister Onno Ruding van Financiën toen aan het Osdorpplein in Amsterdam met een betaalpas een speculaaspop af. Albert Heijn zelf zat breed lachend achter de kassa.

Een jaar later, in de nacht van 9 op 10 november 1989, viel de Berlijnse Muur. Dat maakte destijds veel meer indruk. Maar als historici over een paar eeuwen terugkijken, dan zouden ze de introductie van de betaalpas wel eens belangrijker kunnen vinden dan de val van de Muur.

Technologische vernieuwingen hebben immers een grotere invloed op de ontwikkeling van de mensheid dan veranderingen van politiek regime. Heersers komen en gaan, maar kennis en techniek blijven bestaan.

Onvermoede effecten

Geldverkeer is heel belangrijk. Belangrijker dan het uitstervende postverkeer, waar PostNL het monopolie op heeft, of het treinverkeer dat NS zo moeizaam in stand weet te houden. In het betalingsverkeer worden steeds nieuwe technieken ingevoerd. Die hebben onvermoede maatschappelijke effecten.

Vroeger kon iedereen die geld had deelnemen aan het betalingsverkeer. In 1988 is de weg ingeslagen

Paul Frentrop: Het echte gevaar voor de democratie is uw betaalpas

dat u daartoe klant moet zijn van een bank. Maar onlangs lekte via *Follow the Money* een interne video uit waarin Rabobank-directeur Philippe Vollot trots vertelde dat hij elke maand tienduizend klanten wegstuurt. Twee jaar geleden, voordat hij in dienst kwam, stuurde de bank slechts duizend klanten per maand weg. Maar dankzij Vollot raken dit jaar 120.000 mensen hun toegang tot betalen via de Rabobank kwijt. Even veel mensen als alle inwoners van Leeuwarden.

Weet u wat de functie van de heer Vollot is bij de Rabo? *Chief Financial Economic Crime Officer* (CFECO). Je zou zo'n titel eerder verwachten bij de FBI dan bij de Rabobank, in 1972 ontstaan uit een fusie tussen de Raiffeisenbank en de Boerenleenbank, trots op zijn wortels in de Nederlandse samenleving, zijn coöperatieve aanpak en zijn banden met het verenigingsleven. *Das war einmal*. Nu is de bank zo trots op zijn *Chief Financial Economic Crime Officer* dat ze hem 1,9 miljoen euro per jaar betaalt. Dat is meer dan de baas van kwijnend PostNL verdient (1,3 miljoen) en drie keer zoveel als de baas van de Nederlandse Spoorwegen krijgt. Dat zie ik de FBI niet betalen aan een *chief crime officer*.

Dat de Rabo dat wel doet, komt door de wetgever. Die heeft alle banken opgedragen om alle boeven uit het betalingsverkeer te weren en het Openbaar Ministerie legt gigantische boetes op aan wie dat niet enthousiast genoeg doet (775 miljoen euro voor ING; 480 miljoen euro voor ABN Amro). Het OM kijkt samen met De Nederlandsche Bank op dit moment of de Rabo ook zo'n boete verdient. De bank hoopt zijn antiwitwasbeleid eind dit jaar op orde te hebben en met justitie hijgend in de nek, mag dat wat kosten. In de eerste helft van het jaar waren 8.500 medewerkers klanten aan het ziften. Dat kostte de bank 500 miljoen euro (en 60.000 klanten).

Zulk wild smijten met geld krijg je wanneer de wetgever een sector van het private bedrijfsleven een publieke taak oplegt. Dat is hele slechte wetgeving.

Overheid knijpt contant betalen af

Door de komst van elektronisch betalen, in 1988 gemarkeerd aan het Osdorpplein, hebben de banken volledig inzicht in uw betalingsverkeer en ze moeten de overheid alles vertellen wat ze zien en wat misschien niet deugt. De legioenen van Vollot en zijn collega's bij andere banken pluizen daarom iedere dag precies na aan wie u wat betaalt en van wie u wat ontvangt.

Zei iemand privacy? Een uitweg is er niet. U moet een bankrekening gebruiken. Want een treinkaartje kunt u alleen elektronisch betalen. En zonder betaalrekening kunt u vrijwel nergens tanken of parkeren. De wetgever vernauwt de fuik constant. Allemaal zogenaamd om witwassen, belastingontduiking en - wel ja - financiering van terrorisme te voorkomen. De grens voor contant mogen betalen staat nu op 3.000 euro, dus een nieuwe auto kopen of de aannemer betalen, kan ook niet meer gewoon met geld.

Het mag niet verwonderen dat de Consumentenbond ontdekte dat de prijs van betaalrekeningen in vijf jaar nog sneller is gestegen dan die van een postzegel of een treinkaartje. U kunt niet weg. U kunt alleen weggestuurd worden. Door de heer Vollot en zijn duizenden nijvere speurders.

Paul Frentrop: Het echte gevaar voor de democratie is uw betaalpas

Als al die tienduizend klanten die de Rabo per maand wegstuurt zich echt allemaal schuldig zouden hebben gemaakt aan witwassen, belastingontduiking en/of terrorismefinanciering, dan hebben we een groot probleem met criminaliteit. Misschien valt van een immigratiecrisis niet te spreken bij 1.000 asielzoekers per week, maar als één bank iedere maand 10.000 misdadigers onder zijn klanten vindt, dan moeten we toch wel spreken van een criminele crisis in Nederland? En de gevangenen zitten al vol.

We weten dat de heer Vollot niemand onterecht de deur wijst. Want iedere bankier heeft gezworen altijd het belang van zijn cliënt voorop te stellen. Als de mensen van Vollot die eed massaal zouden overtreden, zou de toezichthouder ingrijpen en zware straffen uitdelen. Dat is niet gebeurd.

Aan de bestrijding van die criminaliteit crisis doet de private sector meer dan de overheid. De gezamenlijke banken hebben nu 13.000 medewerkers fulltime ingezet om de bankrekeningen van iedere Nederlander door te spitten. Terwijl de overheid in het hele land slechts 10.000 politierechercheurs inzet om boeven te zoeken.

De regering doet niks

De banken geven hier jaarlijks minstens 1,4 miljard euro aan uit en wat doet de overheid? Die had twee jaar geleden de Nationale Samenwerking tegen Ondernemende Criminaliteit (NSOC) opgericht. Bij die NSOC werkten de ministeries van Justitie (politie, Openbaar Ministerie), Financiën (douane, Belastingdienst, FIOD) en Defensie (Koninklijke Marechaussee) multidisciplinair samen als een soort FBI. Weet U hoeveel mensen die drie ministeries daartoe inzetten? Honderd! Inmiddels is de NSOC maar weer opgeheven. De Tweede Kamer vond dit de 'zoveelste nieuwe organisatie waarvan de meerwaarde onduidelijk is'.

De meerwaarde van alles wat de banken wel (moeten!) doen is ook zeer beperkt. Slechts 5 procent van de door de *crime officers* van de bancaire FBI bij justitie gemelde witwassignalen zijn daadwerkelijk verdachte transacties. En de banken wijzen er fijntjes op dat 90 procent van die 5 procent aan verdachte transacties reeds bekend was bij politie en justitie. De wetgever heeft de banken verplicht een gigantische bureaucratische machine op te zetten met bijna nul rendement.

Nieuwe machtsmiddelen

Niemand had dit in 1988 kunnen bedenken. Maar achteraf is deze ontwikkeling wel te verklaren. De betaalpas waar Ruding zijn speculaaspop mee kocht, perfectioneerde een machtsmiddel. Geld was dat altijd al. Niet voor niets stempelden koningen en keizers sinds mensenheugenis hun portret op klassieke betaalmiddelen. Door betalen elektronisch te maken, kan die macht indirect (via de heerscharen van Vollot) en onzichtbaar worden uitgeoefend. Digitale controle is het ideaal van de machthebber en inmiddels een groot succes. Elke (financiële) actie van elke Nederlander wordt nu 'gemonitord' en u betaalt daar zelf ook nog voor. Het is alsof er bij burgers een chip is ingebracht. Zo zien heersers het graag.

Paul Frentrop: Het echte gevaar voor de democratie is uw betaalpas

Al in de negentiende eeuw schreef Alexis de Tocqueville dat autocraten opzichtig hun macht uitoefenen, maar dat tirannie binnen een democratie juist onzichtbaar zal zijn. Daar 'bedekt de politieke macht het individu met een netwerk van kleine, ingewikkelde, minutieuze en eenvormige regels waar de meest originele geesten en de sterkste zielen niet doorheen kunnen komen (...) Hij tiranniseert niet, hij hindert, hij onderdrukt, hij verstoort, hij dooft uit, hij stompt af en hij reduceert uiteindelijk elke natie tot een kudde schuchtere en vaardige dieren waarvan de staat de herder is.'

Dat een betaalpas hiertoe beter geschikt is dan een stenen muur met mitrailleurs erop, is misschien het overdenken waard wanneer u straks weer in een speculaaspop bijt.

PS Op woensdag 27 november organiseren De Nederlandsche Bank en de Nederlandse Vereniging van Banken de DNB *Inhouse Day Financial Economic Crime Supervision*. Alleen toegankelijk voor bankmedewerkers.

Paul Frentrop was achtereenvolgens journalist, bankier, ondernemer, pensioenbeheerder, hoogleraar en lid van de Eerste Kamer.

Wynia's Week verschijnt drie keer per week met even onafhankelijke als broodnodige berichtgeving. De donateurs maken dat mogelijk. [Doet u mee?](#) Hartelijk dank!